

Bir yenileyici olarak Bediüzzaman ve bu kimliğin hizmete bakan yönü

İbrahim Erşahin

Yrd. Doç. Dr. KSÜ Öğretim Üyesi

Özet

İslam dünyasında geçmiş asrın abide şahsiyeti Bediüzzaman, vizyon ve aksiyonuyla büyük tesirler icra etmiş ve etmeye devam etmektedir. Bediüzzaman kadim İslami muhtevaya donmuş-statik bakışın aksine yeni bir bakış getirmiş, hem bilimsel, hem felsefi anlamda zengin ve dolgun bir teffekkürle büyük bir hamle gerçekleştirmiştir.

Onun etkinliğinin en önemli cephelerinden biri “müceddid /yenileyici” oluşudur.

Cenab-ı Hakkın varlık alemine koyduğu bir kanun ve kevnî bir zorunluluk olan “değişme ve yenilenme”nin İslam ilim ve düşünce dünyası için de gerekliliğini fark etmiş ve adımlar atmıştır. Bu tesirin yalnız belli bir dönem ve kitle ile sınırlı kalmaması için “yenileme”nin bu defa kaynak metin ve hizmet yöntemleri için de devam ettirilmesi gereği vardır. Hayatında bin yıllık geleneği yenileyen Bediüzzaman, aynı zamanda (hizmet için) yeni şartlara sırtını dönmemiş (alfabe, matba, vb.) hep adapte olmuştur. Bugün gelinen noktada aynı yaklaşımın Risale-i Nur metni ve hizmet tarzı için de gerçekleştirilmesi zarureti vardır. Bu çalışmada Risale-i Nur muhtevasının kitlelere ulaştırılması için gerekli olan pratik metinler üretilmesi ile yöntemlerde yenilenme fikri ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Bediüzzaman, Risale-i Nur, müceddit /yenileyici, hizmet

Yenilenme kevnî

bir zarurettir.

Yani Cenab-ı

Hakk'ın varlık

alemine koyduğu

bir kanundur. Bu

bizzat "zaman"

ve "hayat"

olgularının bir

gereğidir.

1. Giriş

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır:

-İlki Bediüzzaman Said Nursî ve "yenileyici kimliği"

-İkincisi de bunun günümüze yansıyan/yansıması gereken yönü

2. Üstad Bediüzzaman ve Yenileyici Kimliği

2.1. Bediüzzaman Said Nursî

İslam ilim, kültür ve medeniyetinin "inkıraz" çağında yetişen bir büyük şahsiyet olan Bediüzzaman, bir büyük vizyon, sorumluluk duygusu ve aksiyonla (onu yeniden ayağa kaldırma, gerçek hüviyetine kavuşturma cehdi ile) son bir asra imza atmış bir abide şahsiyettir.

Üstat Bediüzzaman'ı "büyük" kılan birçok özelliği vardır.

Bunlar arasında,

a. Misyon adamı oluşu (sorumluluk bilinci),

b. Mücadele adamı oluşu (yılmazlığı, iradesi)

c. Stratejisi (müspet hareket, sivil itaatsizlik vb.)

d. Yenileyici oluşu (vizyon, zamanın idrakine uygun söyleyiş) gibi hususlar öncelikle sayılabilir.

Biz bu bildiride yalnızca bu sonuncu özelliği üzerinde duracağız.

Bu özelliği ise kadim muhtevayı "asrın idrakine söyletme", yani çağın şartlarına ve algısına uygun bir biçimde "yenileme"dir.

Zaten isminde bulunan "bedi" de bunu ifade eder. O zamanın/çağın bedi'idir.

2.2. Bediüzzaman'ın Yenileyici Kimliği

Yenilenme kevnî bir zarurettir. Yani Cenab-ı Hakk'ın varlık alemine koyduğu bir kanundur. Bu bizzat "zaman" ve "hayat" olgularının bir gereğidir.

Zaman geçer, haller, alemler değişir, başkalaşır. Var olan aynı kalmaz, yıpranır. Yeni olan, zamana yenilir, eskir. Elbette eskimeyen şeyler de vardır. Bunlar da yine Cenab-ı Hakk'ın onlara eskimezlik özelliği bahşetmesi ile mümkün olmaktadır.

Gerisi malum.

Tabi bu malum olanı anlamak lazım. Araç olanı asıl kabul etmek, usulü esas bilmek gibi bir "doğulu anlayış garabeti"nden kurtulmak gerekir.

Batıların pek çok nakiseleri yanında herhalde en temel artılarından biri "kevnî" kanunları iyi anlamış olmaları ve gereğine uygun hareket etmeye çalışmalarıdır. Bu da zaten usul ve bu doğrultuda geliştirilmiş araçlar ile verimli/sonuç odaklı çalışma ve üretim demektir. Bu hususta, bugün vazgeçilmez araçlarımız olan bilgisayar ve interneti zikretmek yeterlidir.

Buna rağmen onların ufkunun da zaman zaman tıkanıp gördüğünü görürüz. Mesela Amerikan Patent Enstitüsü başkanı Charles Holland Duell'un

1899'da "Artık keşfedilecek bir şey kalmadı." demesi gibi. Ama bu gibi düşüncelerin onları çalışmaktan vazgeçirmediği, bunun genel bir anlayış haline gelmediği malumdur.

Elbette teknolojinin her türlü tezahürünü mutlak bir gelişme/ilerleme olarak kabul ediyor değiliz. Ama özellikle hayatın genel şartları ile teknolojinin iletişim/insanlara ulaşma/tebliğ araçları oluşturma boyutunu dikkate alma zarureti vardır.

Bediüzzaman'ın asıl olarak dinde (İslam) bir tecdit gerçekleştirmiştir ve bunu yapabilmek için de büyük bir vizyon ve potansiyele sahiptir. Onun bilgisinin "vehbi" boyutunu reddetmemekle beraber, bunun için "kesbi" bir zemin hazırladığını da dikkatten kaçırmamak gerekir. Bizim açımızdan özellikle bu "kesbi" zeminin irdelenmesine ihtiyaç var. Yani onun donanım ve yetkinliğini dikkate almak gerek.

Bu bakımdan Üstat Bediüzzaman'ın yenileyciliğinin çeşitli boyutları vardır. Bunları bazı kategoriler dahilinde ifadeye çalışalım:

2.2.1. Usul-Esas Açısından

Bir çerçevesi ve etkinlik alanı bulunan her bir konunun, esas ve usul olmak üzere iki temel yönü vardır. Esas onun içeriği, özü, değişmez tarafı; usul ise değişebilen, yenilenebilen tarafıdır. Maalesef Doğulu gelenekte bu ikisi birbirine karıştırılmış, çokça usul de esastan sayılmıştır. (Medrese vb. yapıların durumu...)

Bediüzzaman'ın yenileştirici kimliğinin bir yönü burada açığa çıkıyor. Bunun da iki boyutu var:

a. O gelenekte –maalesef çokça yapıla geldiği gibi- esasla usulü karıştırmamış, aynileştirmemiş, aksine ayırmıştır. Usulün yenilenebilir oluşunu kavramış, tarihin gitgide süratlenen akışı içinde yöntemlerin yaşanan zamanla ilişkili olduğunu görmüş ve gereğini yapmıştır.

Bunun kendi hayatındaki yansımalarına baktığımızda şunları gösterebiliriz: süratli-pratik iş görüşü, on beş yılda okunacak olanı üç ayda okumak (1/30), kırk yılda yapılan tahsili dört yıla sığdırmak (1/10) gibi.

b. Yine o, esasa yeni şartlar ve bilgiler ışığında yeniden bakmış, yeni bir bakış açısı, tefekkür ve okuma getirmiştir. Böylelikle de Şark-İslam skolaslığı denilen hep aynı kalan bakış açısını yeni dünya ve fikir düzeninin ihtiyaçlarına cevap verecek hale getirmiştir. Bu sayede de çağa seslenebilmiş, çağdaş insana ulaşarak onların dünyalarını değiştirebilmiştir.

Ne yazık ki Bediüzzaman sonrasının onun bu vizyonunun gerektiği gibi takipçisi olunamadığını, "yenileyci" bir ufukla hizmet üretilemediğini itiraf etmek gerekir. Onun bu tutumunun da gereği olarak yapılması gereken özü, lübbü, kaynağı almak; araca, kabuğa, teferruata takılıp kalmamaktır.

2.2.2. İlahi-Kevni Bilgi Açısından

Yenileştirici kimliğinin bu yönünü ise onun bilgi felsefesi, bilgiyi konumlandırması oluşturuyor. Bunun da iki yönü var:

Bediüzzaman'ın asıl olarak dinde (İslam) bir tecdit gerçekleştirmiştir ve bunu yapabilmek için de büyük bir vizyon ve potansiyele sahiptir. Onun bilgisinin "vehbi" boyutunu reddetmemekle beraber, bunun için "kesbi" bir zemin hazırladığını da dikkatten kaçırmamak gerekir.

Yenileme onun için yalnızca düşünce düzeyinde, teorik bir işlem değil, kendi hayatı içinde uygulanarak pratize edilmiş somut bir olgudur.

a. Batının egemenliği altında “dinsiz” bir kimlikle yol alan bilgiyi, dinle barışık hale getirerek gerçek rotasına oturtmuştur. Ayrıca felsefe ve sanata da bu istikamette rota tayin etmiştir.

b. Skolastik bir batağa saplanmış dini (İslam) öğretiyi, ilimden ve ilmi usullerden ayrılmazlığını tespitle gerçek rotasına oturtmuştur.

Dolayısıyla ilim ve dinin birbirlerinden ayrı olgular olarak var olamayacağını (dinsiz ilim kör, ilimsiz din topaldır), ancak birbirini tamamlayıcı olarak var olabileceğini göstermiştir.

2.2.3. Teori-Pratik Açısından

Onun yenileyiciliğinin diğer bir yönü de fikirlerin aynı zamanda uygulama planına aktarılmış oluşuyla ilgilidir. Bu itibarla konunun,

a. Teorik-fikir boyutu

b. Uygulama boyutu

olmak üzere iki yönü vardır.

Yenileme onun için yalnızca düşünce düzeyinde, teorik bir işlem değil, kendi hayatı içinde uygulanarak pratize edilmiş somut bir olgudur. Başta kendi hayatının dönemleri olmak üzere, şartları gözeterek buna uygun stratejiler geliştirdiği malumdur. Bir ömrü İslam yazısı ile geçmiş olmasına rağmen Risalelerin Latin harfleriyle yayınına izin vermesi örneği bile bunu görmemiz için yeterli bir şeydir.

3. Bediüzzaman'ın Yenileyici Kimliğinin Günümüzdeki Hizmete Yansıyan/Yansıması Gereken Yönü

Bediüzzaman'ın bizzat kendisi de yenileyici kimliğiyle her meseleye eleştirel bir gözle bakmış, durum tespiti yaptıktan sonra çözüm yolunu da göstermiştir.

Tarihi bir realite olarak üstadın bir ömür yaptıkları bilinmektedir. Ama onun gerçekleştirdiği hizmetin eskimeyip tam bir etkinlikle sürmesi için onun esaslarını belirlediği “tecdit”in de devam etmesi gerekir.

Hayatında bin yıllık geleneği yenileyen Bediüzzaman, aynı zamanda (hizmet için) yeni şartlara sırtını dönmemiş (alfabe, matba, vb.), yeni şartlara hep adapte olmuştur.

3.1. Bugünkü Yenileme

Bugün gelinen noktada aynı yaklaşımın (Bediüzzaman'ın gelenek için yaptıklarının) Risale-i Nur metni ve hizmet organizasyonu, hizmet tarzı için de gerçekleştirilmesi zarureti var. Daha müşahhas olarak söyleyecek olursak metinden başlayarak yerleşik hizmet düzeninde geliştirmelere/yenilemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunu yapabilmek için de zihnimizdeki bir takım engelleri aşmak, çağı ve muhatabı yakalayacak doğru modeller üretmek gereklidir.

3.1.1. Muhtevanın Pratize Edilmesi

Bu, özü daha kısa zamanda kazandıracak ve/veya geniş muhatap kitlelerinin istifade edebileceği formatlar oluşturmak demektir.

Bu bahis doğru bir zeminde, detaylı bir şekilde ele alınmayı gerektirdiğinden şimdilik genel prensipleri ortaya koymakla yetiniyoruz. Bunları,

-Muhatap tip ve kitlelerine ulaşacak bilgi, araç ve sistem formülasyonları

-Etkin-fonksiyonel bir eğitim

-Çağın özelliği gereği hızlı-pratik yoldan sonuç alma şeklinde ifade edebiliriz.

3.1.2. Usulde Yenilenme

Başta metin için yapılacaklar olmak üzere hizmette yeni yöntem, araç ve modellerin ortaya konulup uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, bunun en gerekli olanın (imani bilgi) en seri araçları kullanarak muhataplara ulaştırılması demek olduğunu belirtmek isteriz.

Bunun önündeki bazı engelleri şöyle sıralayabiliriz.

3.2. Engeller

Bu engelleri iki grupta toplayabiliriz.

-Hizmet telakkisi (anlayış)

-Temellük (sahiplenme)

3.2.1. Telakki

Bunu alternatififiyle beraber üç boyutlu iki anlayış şeklinde ifade edebiliriz.

-Eski-yeni

-Statik-dinamik

-Avami-entelektüel

Bu anlayışlardan birini kısaca verimliliği sorgulamayan, tekrarcı/gelecekçi anlayış; diğerini de verimliliği sorgulayan, üretken/yenilikçi anlayış olarak ifade edebiliriz.

Halbuki bugün eskimiş, değişime-gelişime kapalı, gelenekselleşmiş bir anlayış yerine çağ/zamana/bugünkü muhatap tiplerine hitap edecek şekilde yenilenmiş bir anlayışa ihtiyaç duyulmaktadır.

Diğer taraftan Bedüzzaman, herkesin hidayetini amaç edinmiş ve halka ulaşmış bir büyük olmakla (ve halktan biri gibi yaşamakla) beraber, gerçekte bir entelektüeldir. Onu ve getirdiği hizmeti "avami" bir telakki içine hapsedmek herhalde hakşinaslık olmaz.

Aslında meseleyi taklit düzeyinden, tahkik düzeyine geçme olarak da ifade edebiliriz.

Bugün eskimiş, değişime-gelişime kapalı, gelenekselleşmiş bir anlayış yerine çağ/zamana/bugünkü muhatap tiplerine hitap edecek şekilde yenilenmiş bir anlayışa ihtiyaç duyulmaktadır.

Bediüzzaman'ın önde gelen vasıflarından biri "yenileyici" oluşudur. Özellikle bu tutumuyla muhataplarına ulaşabilmiş, büyük bir hizmetin banisi olmuştur.

3.2.2. Temellük

Sevgimizi ve tebaiyetimizi yegane ölçü olarak alıp, camia içindeki başka anlayış sahiplerini ve daha da önemlisi muhatap durumundaki onca insanın konumunu ve şartlarını dikkate almadan hareket etmek günümüz şartlarına uygun bir tutum değildir. Bu tavırla kendi çocuklarımıza bile ulaşabilme imkanını kaybedebiliriz.

Bu davranış şekli çare olmadığı gibi "mensubiyet" ve "etiketlemek/etiketlenmek" de çözüm değildir.

Bediüzzaman'ın mehdilikle ilgili soruya verdiği cevabındaki inceliği (mehdiye yardım) hatırlayarak meselenin şahıs-mensubiyet değil, manevi iş ortaklığı ve bundan hisse alma olduğunu da hatırlamak gerekir. Gerçi gerçek ihlas zemininde o hissenin de bir anlamı kalmayacağı malum. Geriye elimizde asıl maksat olması gereken "rıza-yı ilahi" kalmaktadır.

3.3. Modeller

Şu halde önümüzde iki model var:

1. Üstadın vizyonuna/ufkuna bakmak
2. Zaruretlerin biçimlendirdiği hayatına, dönemin/dönemlerin şartlarına bakmak

Bize göre elbette ilki olmalı. İkincisi onu gerçek kimliğiyle tanımamak, dolayısıyla da başka bir bağlanma biçimi (adeta tarikat şeyhiymiş gibi) geliştirmek olur.

Üstad elbette,

-Tabi olunacak bir şeyh,

-Skolastik bataklığına saplanmış bir medrese hocası,

-Bildik, modernist bir bilgin değildir.

Bediüzzaman,

-Müceddit-yenileyici ve vizyoner bir bilge-hocadır.

4. Sonuç

Bediüzzaman'ın önde gelen vasıflarından biri "yenileyici" oluşudur. Özellikle bu tutumuyla muhataplarına ulaşabilmiş, büyük bir hizmetin banisi olmuştur. Onun bu misyonu, hizmetinin asıl dinamizmini oluşturan eserinin de bir vasfıdır/vasfı olmak durumundadır. Böyle olunca misyonunun hayatıyla sınırlı olmadığı ortaya çıkar.

Bu durumda eseri de statik olamaz ve kendisinin bu "yenileyici" özelliğinin gereği olarak yenilenmek durumundadır. Esası/özü aynı kalmak şartıyla yapılacak biçimsel değişiklikler zaten usule müteallıktır.

Dolayısıyla bunun (üstadın ufkunu, vizyonunu model alma) hizmetin genel karakterinin şekillenmesi yanında üretken bir biçimde hayata geçirilmesi bakımından da büyük önemi var. Bugünün dünyasında en basit bir işin/amacın/projenin bile sonuç alacak biçimde hayata geçirilmesi için cid-

di bir hazırlık ve uygulama disiplini gerektirdiği açıktır.

Enerjimizi ve imkanlarımızı en etkin ve verimli biçimde kullanmaya ihtiyaç var. Hem tekrarlamak yerine kendimizi geliştirmek, hem de her yolla başkalarına ulaşarak onları geliştirmek durumundayız. Bunun yolu da öncelikle bu zemini hazırlamaktan geçmektedir.

Abstract

The great personality of the previous century Bediuzzaman has been very influential. He has brought a new outlook to the ancient Islamic content and achieved a great leap with a rich and satisfactory contemplation in terms of science and philosophy. As a renovator, he noticed that “changing and renovation” which is a divine and natural necessity in the universe, must take effect also in the Islamic world of science and thought and he took steps accordingly. In order to sustain that influence without being restricted to a certain period and a certain group of people, renovation has to be maintained for source text and serving methods as well. Bediuzzaman who has renovated traditions lasting for a millennium (such as the Arabic script), has adapted himself to new circumstances for service (such as using the Latin alphabet). In today's conditions the same thing has to be realized in relation to the texts of the Risale-I nur and the method of service. In this study we discuss the production of practical and alternative texts and a renovation in methods with the purpose of conveying the content of the Risale-I nur to large masses.

Key Words: Bediuzzaman, the Risale-i Nur, mujaddid/renovator, service

